

Älvdalens kommun
Älvdaelien tjjelte

Handlingsplan för urfolket samer och övriga nationella minoriteter

Antagen av Kommunstyrelsen 2022-06-21

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	Inledning	
	1.1 Regeringens mål	
	1.2 Kommunens skyldigheter – en sammanfattning	
	1.3 Kommunens arbete med samiska som minoritetsspråk	
	1.4 Framgångsfaktorer enligt Sametinget	
2	Bakgrund	
	2.1 Sveriges internationella ansvar	
	2.2 Förstärkt skydd i förvaltningskommuner	
3	De samiska språken	
	3.1 Språksituationen i dag	
	3.2 Revitaliseringens roll för att öka användning av samiska språk	
4	Samer och samisk kultur i Älvdalens kommun	
	4.1 Samer och samisk kultur	
	4.2 Renskötsel i Älvdalens kommun.....	
	4.3 Samarbete med samiska institutioner.....	
5	Älvdalens kommun som samisk förvaltningskommun.....	
6	Mål och åtgärder för verksamhetsområden	
	6.1 Inflytande och konsultation.....	
	6.2 Inflytande och konsultation gällande mark och vattenanvändning	
	6.3 Samisk samordning i Älvdalens kommun.....	
	6.4 Kultur	
	6.5 Informationsskyldighet och synliggörande	
	6.6 Rätten att använda samiska hos kommunen	
	6.7 Förskoleverksamhet	
	6.8 Grundskola och gymnasium	
	6.9 Äldreomsorg	
	6.10 Personalutveckling och utbildning	
	6.11 Samarbeten över kommun-, läns-, och nationsgränser	
7	Prioriteringar och finansiering.....	
8	Uppföljning och återrapportering	
9	Kontaktuppgifter och litteratur	

1 Inledning

Älvdalens kommun är sedan den 1 januari 2010 samisk förvaltningskommun.

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, LoNM SFS 2009:724(Minoritetslagen), ställer särskilda krav på förvaltningskommunerna i arbetet med att stärka de nationella minoriteternas rättigheter.

De nationella minoriteterna är samer, tornedalingar, sverigefinnar, judar och romer.

Minoritetsspråken är samiska, meänkieli, finska, jiddish och romani chib. Samer är även särställda som urfolk i Sverige.

Denna handlingsplan innehåller kommunens övergripande mål samt förslag till mål och åtgärder för samtliga förvaltningar och kommunala bolag. Handlingsplanen ska vara ett verktyg i det dagliga och långsiktiga arbetet med att skydda samers lagliga rättigheter och att stärka deras ställning.

Förvaltningar och verksamheter ska utforma en egen plan som svarar mot de mål och åtgärder som anges i kapitel 5, *Mål för Älvdalen som samisk förvaltningskommun*, samt kapitel 6, *Mål och åtgärder för varje verksamhetsområde*.

Handlingsplanen revideras löpande i den samiska samrådsgruppen och ska fastställas i kommunstyrelsen. Handlingsplanen inarbetas i kommunens planer.

1.1 Regeringens mål

Regeringens övergripande inriktning är att

- Följa grundlagen, regeringsformen 1:2 stycke 6, där det står att urfolket samernas möjlighet att behålla och utveckla ett eget kultur- och samhällsliv ska främjas.
- förtydliga de rättigheter som urfolket samerna och övriga nationella minoriteter (NM) har i Sverige genom Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk för att motverka diskriminering och utsatthet,
- säkerställa en bättre efterlevnad av Europarådets ramkonvention och språkstadgan
- stärka de nationella minoriteternas egenmakt och inflytande, samt
- främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken och främja samers och övriga nationella minoriteters möjlighet att behålla och utveckla sin kultur.

1.2 Kommunens skyldigheter – en sammanfattning

För Älvdalens kommun och de kommunala bolagen innebär de minoritetspolitiska riktlinjerna insatser inom följande områden.

- Kommunen har skyldighet att informera samer och övriga nationella minoriteter om deras rättigheter.
- Kommunen har skyldighet att främja samers och övriga nationella minoriteters möjlighet att behålla och utveckla sin identitet, sitt språk och sin kultur så att de får samma möjlighet att behålla sin kultur som andra kommuninvånare har.
- Kommunen ska ge samer och övriga nationella minoriteter rätt till inflytande i frågor som berör dem.
- Så snart kommunen avser att vidta åtgärder som berör traditionell samisk mark måste samråd genomföras med berörd samisk part.
- Samer ska kunna använda det samiska språket i kontakter med Älvdalens kommun.
- Samiska barn har rätt att lära sig och utveckla sitt språk, sin kultur och sin identitet i förskoleverksamhet, grundskola samt gymnasieskola.
- Samer har rätt till samiskprofilerad äldreomsorg.
- Samernas nutida och historiska samhällsstruktur samt deras språk och kultur behöver aktivt synliggöras för att skapa acceptans för samisk kultur och renskötsel i majoritetssamhället. Även övriga nationella minoriteters historia och situation idag ska synliggöras.

1.3 Kommunens arbete med samiska som minoritetsspråk

Älvdalens kommun har till Sametinget årligen angett hur statsbidraget har använts. Åtgärderna redovisas i den årliga rapporten som skickas till Sametinget.

På ett övergripande plan framgår det av handlingsplanen att kommunen vill genomföra sitt minoritetspolitiska uppdrag med bred förankring och på ett hållbart och långsiktigt sätt. Budget och verksamhetsplanering är löpande.

1.4 Framgångsfaktorer enligt Sametinget

Sametinget och länsstyrelsen i Stockholm har identifierat nedanstående faktorer som är betydelsefulla för att nå framgång:

- Statsbidraget
- Att det minoritetspolitiska arbetet har tydliga mål och en klar förankring i både den politiska och verksamhetsmässiga ledningen.
- Aktiva minoritetsrepresentanter.
- Tydligt utpekade funktioner med ansvar för minoritetsarbetet.

- Att det finns en tydlig samordnande funktion.
- Att samrådet fungerar.
- Kontakter med uppföljande myndigheter

2 Bakgrund

Samernas ställning som urfolk bekräftades i riksdagen 1977.

Europarådets ramkonvention och språkstadga om skydd för nationella minoriteter och Minoritetsspråkskonventionen ratificerades i feb år 2000. I samband med detta tillkom minoritetslagen och minoritetspolitiken och samer, tornedalingar, sverigefinnar, judar och romer erkändes som nationella minoriteter i Sverige.

Urfolksdeklarationen antogs av FN:s generalförsamling 2007.

Den 1 jan 2011 fastslogs även samernas status som urfolk i grundlagen.

Målet med den svenska minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna, stärka deras möjligheter till inflytande och stödja de historiska minoritetsspråken och kulturen så att de hålls levande.

2.1 Sveriges internationella ansvar

Minoritetspolitiken infördes som politikområde i Sverige år 2000 i anslutning till att Sverige godkände Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Regeringen har uttalat ”eftersom minoritetspolitiken innebär internationella åtaganden i svensk rätt och förvaltning kan inget annat än full efterlevnad av de nationella minoriteterna rättigheter accepteras. Prop.2017/18:199 (s 27 senaste ändringen av minoritetslagen)”

2.2 Förstärkt skydd i förvaltningskommuner

Älvdalens kommun är en samisk förvaltningskommun med ett särskilt ansvar att skydda och främja samers möjlighet att bevara och utveckla sitt språk, sin identitet och sin kultur. Kommunen ska ge samer rätt till inflytande i frågor som berör dem.

3 De samiska språken

3.1 Språksituationen i dag

Samtliga samiska språk är starkt hotade enligt UNESCO med risk för språkdöd.

Förklaringen är majoritetsspråkets dominans och samhällsstatus på grund av den assimileringspolitik som Sverige under lång tid bedrivit.

Att ett språk blir erkänt som officiellt minoritetsspråk är viktigt för att höja statusen på språket och motivera ett språkbevarande. Sverige undertecknade i februari 2000 Europarådets minoritetsspråkskonvention som ger minoritetsspråken ett långtgående skydd.

Vid tillämpningen av lagen ska myndigheterna ta hänsyn till vilket samiskt språk enskilda använder.

Älvdalen hör till det traditionella sydsamiska språkområdet, som i Sverige sträcker sig från Tärnaby/Ammarnäs i norr till Idre i söder och motsvarande landområde på norsk sida.

Språkgränser är inte det samma som nationsgränser.

Samerna i sydsamiskt område lever utspridda på ett stort geografiskt område och har få samiska språkarener där den naturliga språköverföringsprocessen sker.

Det är vanligt att den nuvarande föräldragenerationen har tappat språket, men att sydsamiska fortfarande talas av många äldre. Behovet av insatser för att revitalisera det sydsamiska språket bedöms vara mycket stort och är ett pågående arbete.

3.2 Revitaliseringens roll för ökad användning av samiska språk

Enligt *rapporten om tillämpningen av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk 2013* är en målsättning inom den minoritetspolitiska strategins delområde språk och kulturell identitet att stödja och främja språken så de hålls levande. Särskilt barns kulturella identitet ska stärkas eftersom det är genom barn och unga som språken kan leva vidare. För språkens fortlevnad är förskoleverksamhet på de nationella minoritetsspråken ett viktigt redskap. Målet är att allt fler kommer att använda samiska i kontakt med kommuner och andra myndigheter.

Internationellt finns forskning som visar att moderniseringsprocessen i nationalstater leder till ökad kulturell medvetenhet om den egna etniska identiteten. Det betyder att språk och kulturer kan revitaliseras i stället för att dö ut.

Den norske språketaren Ole Henrik Magga har uttryckt det på följande sätt:

”En lång kedja av många små handlingar kan få språk att utvecklas och leva.” Den språkliga revitaliseringen i Sverige är en del av en global trend som är gemensam för urfolk i hela världen. Språket speglar urfolkens kultur och identitet. Betänkandet *Rätten till mitt språk* (SOU 2005:40) har identifierat följande framgångsfaktorer för att revitaliseringen ska ge positiva resultat:

- Kopplingen mellan språk och kulturell identitet
- Det lokala urfolkssamhällets stöd och deltagande
- Urfolkens möjlighet att själva utforma och styra verksamheten
- Tydliga tvåspråkiga mål
- Tillgång till undervisningsmaterial

- Föräldrarnas deltagande

4 Samer och samisk kultur i Älvdalens kommun

4.1 Samiskt språk och kultur

Samers kultur och identitet hänger liksom andra urfolks kulturer helt samman med användandet av traditionell samisk mark. Land och vatten brukas för renskötsel, jakt, och fiske som är centrala för samisk kultur. Men den är också viktig för annan samisk markanvändning och som en grund för att bibehålla traditionell samisk kunskap som innebär ett uthålligt brukande av land och vatten.

Renskötseln är en av de äldsta näringarna i bygden. Historisk forskning visar att det har funnits en samisk närvaro och en sydsamisk kultur i området långt innan gränsen mellan Norge och Sverige fastställdes. I Älvdalens kommun finns Eajran sjiite/Idre sameby som är den sydligaste samebyn i Sverige.

Några i den äldre generationen även i Älvdalens kommun är modersmålstalare och bland de andra finns ett stort intresse av att ta tillbaka sitt språk och att behålla och utveckla sin kultur och identitet.

De insatser som görs för att revitalisera samiska språk är ett arbete på lång sikt, i synnerhet när det gäller sydsamiska eftersom samer i det sydsamiska området är utspridda och saknar samiska kärnområden.

För kommuner som mottar statsbidrag för merkostnader i samband med minoritetslagens tillkomst, är språk och kulturinventering (kartläggning) ett krav.

Inventeringen ger svar på vilka behoven är, samt vilka språkkunskaper som finns och behövs inom kommunens förvaltningar.

4.2 Renskötsel i Älvdalens kommun

Idre sameby är belägen i norra Dalarna och är Sveriges sydligaste sameby, av totalt 51 samebyar som sträcker sig i söder från Idre och norrut hela vägen längs Skandernas fjällkedja till Karesuando i norr.

Samebyn har ett 40-tal medlemmar där de flesta är beroende av renen. En utveckling av den samiska näringen inom Idre sameby vilar uteslutande på att det finns en livskraftig rennäring som är basen för den samiska kulturen. Den samiska kulturen utgår ifrån renen som plattform med köttproduktion och vidareförädling som är renägarens huvudsakliga utkomst.

De nya näringarna inom samebyn innefattar även samisk natur- och kulturguidning med smak av det samiska köket, skinnförsäljning, naturfotografering och butiksverksamhet med bl. a samiska bruksföremål och samisk konst. Förutom rennäringen har övriga samiska näringar ett starkt symbolvärde för den samiska identiteten, den samiska livskvaliteten och levnadssättet och som skapar nya arbetstillfällen. De kompletterande verksamheterna som bygger på renen och den samiska kulturen skapar idag ca 15 direkta arbetstillfällen i Älvdalens kommun.

Renskötselrätten i Idre sameby har upplåtits genom så kallade Kungliga brev åren 1888 och 1899. Men kontinuiteten från 1600-talets samiska kultur är uppenbar inte bara från det arkeologiska materialet, utan också det språkliga. Inom Grövelsjöområdet vid tex Lappvollen finns en gammal samisk boplats daterad från 1600- tal och ytterligare boplatser återfinns kontinuerligt inom Idreområdet.

I dag är nettoarealen av samebyns barmarksbete beräknat till 1038 kvadratkilometer. Åretruntmarkerna förvaltas av Länsstyrelsen Dalarna. Inom Härjedalens kommun har ett område upplåtits till Idre nya sameby genom beslut av länsstyrelsen i Jämtlands län 1962. Detta område utgör renbetesfjäll. Samebyn och renskötseln, liksom övriga samebyar, är reglerade genom Rennäringslagen.

Förutsättningarna för att bedriva renskötsel grundar sig på tillgången av betesmarker. Konkurrerande markanvändning som storskaligt skogsbruk och turism utan hänsyn till renskötseln riskerar att krympa tillgången till renbetesmark. Försäljning av statlig mark till privata intressenter och det starka rovdjurstryck som hindrar återväxten på renhjorden är andra faktorer som påverkar möjligheten till fortsatt renskötsel i kommunen. Om det blir ekonomiskt ohållbart att bedriva renskötsel i området försvinner grunden för den samiska kulturen och det samiska språket i Älvdalens kommun.

Förutom kulturen i sig har renskötseln stor betydelse för sysselsättningen i landsbygd och är berikande för omvärlden.

4.3 Samarbete med samiska institutioner

För Älvdalens kommun är det naturligt att samarbeta inom det sydsamiska området med andra förvaltningskommuner och med samiska institutioner i både Sverige och Norge. Samarbetet i gemensamma frågor har visat sig vara framgångsrikt.

I Östersund har Sametinget en förhållandevis omfattande verksamhet. Där finns bland annat Samiskt språkcentrum och Samiskt informationscentrum.

Sametinget är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament. Det samiska parlamentet består av 31 ledamöter som utses vid allmänna val vart fjärde år.

En ny samisk parlamentbyggnad planeras i Östersund.

Gaaltje, ett sydsamiskt kulturcentrum i Östersund, driver en rad projekt i syfte att synliggöra den sydsamiska kulturen och att stärka det samiska näringslivet. På den norska sidan har vi Gielem Naestedh, Gieleaerne och Aajege .

Älvdalens kommun har även samarbete med sameskolorna i Snåsa och Hattfjelldal i Norge.

Ett nätverk av samiska samordnare i Dalarna, Jämtland, Härjedalen samt Västerbotten inleddes hösten 2011. Nätverket kallas "Praedtieh" och är uppbyggt av de samordnare där sydsamiskan är gemensam för förvaltningskommunerna.

Den samiska samordnaren i Älvdalens kommun står för huvuddelen av samarbetet med övriga samiska institutioner.

5. Älvdalens kommun som samisk förvaltningskommun

Den samiska kulturen och det samiska språket är en viktig del av kommunens historiska kulturarv och nutida verksamhet som ska synliggöras.

Älvdalens kommun ska öka antalet medborgare som har insikt i den samiska kulturen och som talar och förstår det samiska språket.

Den samiska kulturen utgör en tillgång som berikar Älvdalens kommun, både ur historiens och dagens perspektiv samt framtida mångfald och sysselsättning. Traditionell samisk kunskap kan bidra till hållbart nyttjande av naturens resurser.

De flesta samer och deras företag i kommunen har anknytning till renskötseln och den samiska kulturen.

Den samiska närvaron är en resurs med goda utvecklingsmöjligheter. Det är av värde för Älvdalens kommun att främja och utveckla det samiska språket och att främja förutsättningarna för att samer i kommuner ska kunna behålla och utveckla sin kultur inklusive de samiska näringarna. Det har stor betydelse för att uppnå de mål Älvdalens kommun har som samisk förvaltningskommun för sina medborgare och besökare.

Mål

- *Implementera minoritetslagen i kommunens verksamheter samt i planer och dokument.*

Åtgärder

- *Ta hänsyn till uppdraget att genomföra implementeringen av minoritetslagen i kommunens verksamheter i det årliga budgetarbetet.*
- *Utveckla rutiner för inflytande /konsultation med samer och för konsekvensanalyser i den kommunala beredningen i ärenden som berör samer.*
- *Analysera och utveckla de samiska näringarnas roll i arbetet med att behålla och öka antalet arbetstillfällen samt för att i nära samarbete med samer i kommunen få fram relevant beslutsunderlag i frågor som rör den samiska kulturen och näringarna*
- *Kommunen har ett ansvar för att stödja samebyns intressen gentemot olika myndigheter.*

Ansvarig för åtgärderna är Kommunstyrelsen.

6 Mål och åtgärder för verksamhetsområden.

För varje verksamhetsområde beskrivs i detta kapitel lagens innehåll, kommunens mål, hittillsvarande arbete med frågan samt åtgärder för det fortsatta arbetet.

6.1 Inflytande och konsultation

Förvaltningsmyndigheter ska ge urfolket samerna och övriga nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem. Skyldigheten att ge samer reellt inflytande är absolut. Genom en ändring i minoritetslagen 2019 framgår att om samråd väljs som en form för inflytande så ska det utformas som en strukturerad dialog med syfte att kunna beakta nationella minoriteters synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande. Inflytande innebär enligt Europarådets Ramkonvention att kommunen ska sträva efter att uppnå beslut som nationella minoriteter kan ställa sig bakom.

Från den 1 mars 2024 gäller konsultationslagen i kommuner. Det innebär att samråd med samer ska ske på ett särskilt sätt, se §§ 9-12 i Lag (2022:66).

6.2 Inflytande och konsultation gällande mark -och vattenanvändning.

Samisk kultur är urfolkskultur och är helt beroende av användandet av traditionell samisk mark och vatten. Det innebär att när kommunen planerar för mark- och vattenanvändning så berör det ofta samisk kultur och renskötsel. Samer har därför rätt till reellt inflytande tidigt i sådana processer så att deras möjlighet att behålla och utveckla sin kultur främjas (§ 4 st 2 minoritetslagen). Detta förutsätter en löpande uppdatering i samråd med samebyn av vilka marker som är viktiga för renskötseln ändras i takt med att ny mark exploateras för andra ändamål.

Minoritetslagen efterfrågar hur Älvdalens kommun arbetar med detta från och med återrapporteringen 2022. Konsultationslagen är en skärpt lag om inflytande med samer som berör Älvdalens kommun och förvaltningarnas arbete från och med mars 2024.

När planarbete och kommunala beslut berör mark som är viktig för den naturbetesbaserade renskötseln ska Eajran sijte/Idre sameby ges möjlighet till reellt inflytande i ett tidigt skede i dessa processer.

Mål

- Kommunen ska se till att Eajran sijte/Idre sameby uthålligt har tillgång till den mark som behövs för att bedriva naturbetesbaserad renskötsel.
- Kommunen ska se till att mark som används för traditionell kunskap och kultur ska kartläggas och bevaras.

Åtgärder:

- Tidiga samråd med reellt inflytande ska äga rum innan mark som berör den naturbetesbaserade renskötseln eller annan samisk kultur planeras tas i anspråk.
- Kommunens översiktsplaner bör uppdateras löpande för att visa vilka områden som är särskilt viktiga för den naturbetesbaserade renskötseln och för övrig samisk markanvändning som rör samisk identitet och-kultur.

6.3 Samisk samordning i Älvdalens kommun

I Älvdalens kommun finns en samisk samrådsgrupp/ Saemien Ektieraerie. Samrådsgruppen har fyra möten per år med utvecklings-, kultur- och informationsfrågor på dagordningen. Samebyfrågor berörs inte av samiska samrådsgruppen. Rådets sammansättning är enligt följande:

- 3 samer varav en är Idre samebys ordförande samt 2 suppleanter. De övriga samiska ledamöterna utses av samiska organisationer.
- 2 förtroendevalda varav en är kommunstyrelsens ordförande som är samrådsgruppens ordförande. Den andra ledamoten utses av KS.
  - 1 tjänsteperson som är samisk samordnare.

Till samiska samrådsgruppens arbete bör i förekommande fall adjungeras personer med ansvar för verksamheter som omfattas av handlingsplanen och minoritetslagen.

Det samiska samrådet ska ha följande uppgifter:

- beredning och beslut om fördelning av de medel som står till förfogande,
- delegation för yttranden i frågor som berör samerna,
- förslagsrätt till kommunstyrelsen,
- rätt att fatta beslut om bidrag till insatser enligt handlingsplanen.

Ersättning för deltagande i möten följer ersättningsreglemente för förtroendevalda med skillnaden att helt arvode alltid utgår till de samiska representanterna i samrådet.

Älvdalens kommun har anställt en person för att svara för den samiska samordningen. Arbetsuppgifter för samisk samordnare.□

- samordna arbetet enligt handlingsplanen
- utgöra ett stöd för förvaltningarna,
- planera utbildnings- och informationsinsatser tillsammans med kommunens förvaltningar,
- svara för kontakter och samarbete med andra aktörer, samt
- ansvara för delaktighet- och inflytandefrågor för samerna inom kommunen.

Ansvarig för arbetet är kommunstyrelsen.

6.4 Kultur

Ett samiskt kulturutbud ska erbjudas både barn och vuxna, med förankring i det lokala regionala föreningslivet och bygdens traditioner och historia. Inom ramen för kommunens ambitioner är det därför viktigt att via olika kulturella uttrycksmedel uppmärksamma och främja den samiska kulturen och samhällsstrukturen.

Mål

- *Samerna ska kunna utveckla och behålla sin kultur genom främjande kulturinsatser. Barns utveckling och kultur ska särskilt främjas. □*
- *Älvdalens kommun ska erbjuda ett kulturutbud som på olika sätt synliggör och ökar kunskapen om den samiska närvaron och upplevelsen av den samiska kulturen och markanvändningen hos majoritetsbefolkningen i kommunen. □*
- *Markanvändning som konkurrerar med renskötseln ska anpassas så att samisk naturbetesbaserad renskötsel kan bedrivas uthålligt i kommunen,*

Åtgärder

- *Stimulera eller ta initiativ till kulturarrangemang både på samiska och svenska.*
- *Skapa nya mötesplatser och stimulera aktiviteter och engagemang som lyfter fram den samiska kulturen och de förutsättningar som krävs för att samer ska kunna fortsätta med naturbetesbaserad renskötsel i kommunen.*
- *Uppmuntra ömsesidig respekt och förståelse mellan alla i kommunen.*
- *Integrera samiska kulturen och språken i kultur- och biblioteksplaner.*
- *Informera om samisk kultur historiskt och i nutid för majoritetsbefolkningen samt för besökare.*

Ansvarig för åtgärderna är service och samhällsutvecklingsförvaltningen och kommunstyrelsen.

6.5 Informationsskyldighet och synliggörande

Förvaltningsmyndigheter ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt minoritetslagen. Även i övrigt ska myndigheterna främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige.

De nationella minoriteternas nutida och historiska närvaro samt deras språk och kulturer behöver aktivt synliggöras i det svenska samhället som en del av vårt gemensamma svenska kulturarv. På motsvarande sätt bör den samiska historiska närvaron synliggöras för majoritetsbefolkningen i Älvdalens kommun.

Information och synliggörande kan omfatta kanaler som webbsidor, trycksaker, informationsträffar, utställningar, seminarier, annonser och skyltning.

Mål

- *Tydlig information på svenska och samiska om den samiska kulturen och historien.*
- *Tydlig information om samers rättigheter enligt minoritetslagen.*

Åtgärder:

- Kommunens grafiska profil ska visa en samisk närvaro□
- Kommunens hemsida ska spegla den samiska förvaltningskommunens uppdrag□
- Kontinuerlig uppföljning om minoritetslagens genomförandestatus□
- Information genom sociala medier, hemsidan samt annonser.
- Flagging ska genomföras på samiska flaggdagar□
- Den samiska närvaron ska synliggöras på kommunkontor och bibliotek.
- Skyltning är fortlöpande och kommuninformation skrivs på samiska och svenska.

När det gäller ortnamn har Trafikverket ett särskilt uppdrag att intensifiera sitt arbete med skyltning av ortnamn på samiska.

6.6 Rätten att använda samiska hos kommunen.

Enskilda har rätt att använda samiska vid muntliga och skriftliga kontakter med kommunen i ärenden där den enskilde är part eller ställföreträdare för part. Om den enskilde använder samiska i ett sådant ärende är kommunen skyldig att ge ett muntligt svar på samma språk. Enskilda har rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering på samiska.

Kommunen har enligt lagen möjlighet att fastställa särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar samiska.

Mål

Väl fungerande rutiner som tillgodoser samernas rätt att använda samiska i kontakt med kommunen.

Åtgärder

- Blanketter på samiska.□
- Information på kommunens hemsida på samiska kompletteras löpande.□
- Tillgång till tolktjänst□

Ansvarig för åtgärder är Kommunstyrelsen

6.7 Förskoleverksamhet

Grunden för barns språkutveckling och den senare språkkompetensen och identiteten läggs i förskoleålder. Barn och ungdomar är därför en nyckelgrupp i arbetet med att trygga samiskans ställning. En förutsättning är att föräldrarna är informerade om barnens rättigheter och att modersmåls lärare och personal i förskolan har god kompetens. En annan förutsättning är god tillgång till litteratur och annat material som kan användas i den pedagogiska verksamheten. Flerspråkighet ska ses som en styrka. Forskning visar att inläring och behärskning av två eller flera språk, skapar bättre förutsättningar att även lära sig andra språk. En annan viktig aspekt är att även svenskspråkiga barn ges möjlighet att bekanta sig med de samiska språken och den samiska kulturen.

Barnkonventionen visar i artikel 30 att ”Barn som tillhör minoritetsgrupper eller ursprungsbefolkningar har rätt till sitt språk, kultur och religion.”

Enligt minoritetslagen har kommunen skyldighet att erbjuda plats i förskoleverksamhet där hela eller väsentlig del av verksamheten bedrivs på samiska.

Vikten av att använda starka upplärningsmodeller skriver även Sametinget om i sitt språkpolitiska handlingsprogram och det bekräftas även genom forskningen, varav de metoder som fungerar för att urfolks- och minoritetspråkliga barn ska kunna utveckla sitt modersmål och andra språk inte sker på bekostnad av varandra.

Mål

- *Aktivt arbeta med språkrevitalisering och starka språkmodeller*□
- *Skapa en tydlig trygg samisk miljö i förskolan*□
- *Samisktalande barn ska kunna utveckla sitt språk eller bli tvåspråkiga*□
- *Andra barn i förskolan ska lära sig om samiskt språk och kultur för att skapa förståelse och förebygga diskriminering och rasism*
- *Samiska barn ska stärkas i sin samiska identitet*

Åtgärder

- *Informera föräldrar om barns rättigheter enligt minoritetslagen.*
- *Personal med samisk språk- och kulturkompetens.*
- *Synliggöra att kommunen erbjuder förskoleverksamhet på samiska.*
- *Enligt minoritetslagen utföra språk och kulturinventeringar löpande så att man vet om vilka behov det finns.*

Ansvarig för åtgärderna är Barn- och utbildningsförvaltningen och kommunstyrelsen.

6.8 Grundskolan och gymnasieskolan

Barn och unga med ett annat modersmål än svenska har enligt grundskoleförordningen rätt till modersmålsundervisning i grund- och gymnasieskolan. För samiska gäller att undervisning ska ske även om det finns bara en enda elev och även om språket inte används som dagligt umgängesspråk i hemmet.

Mål

- *Uppnå tvåspråkighet enligt läroplanen. □*
- *Det samiska språket och den samiska miljön ska vara en naturlig del av skolverksamheten. □*
- *Integrera samisk samhällsstruktur i skolans verksamhetsplaner. □*
- *Ha behöriga lärare på plats i skolverksamheten. □*
- *Majoritetsbarn i Älvdalens kommun ska få kunskap om samer, samiska och samisk kultur och markanvändning.*
- *Gymnasieelever ska ha rätt till att läsa samiska på gymnasiet.*

Åtgärder

- *Avtal med Sameskolstyrelsen gällande samisk integrering.*
- *Samiska elever ska få möjlighet att delta på språkbad eller annan språk- och kulturverksamhet som främjar deras samiska identitet □*
- *Samisk undervisning i andra ämnen tex slöjd och NO □*
- *Samisk skyltning i skolorna □*
- *Tydliggöra ”annan pedagogisk verksamhet” i läroplanerna för att undvika diskriminering □*
- *Ha tydliga rutiner för samiska elever som börjar gymnasiet.*

Ansvarig för åtgärderna är Barn- och utbildningsförvaltningen.

6.9 Äldreomsorg

De äldre är ofta bärare av språk och kultur samt värnare av traditioner. Det är viktigt att de äldre som pratar samiska kan fortsätta att använda sitt språk och att äldre samer kan få upprätthålla sin samiska identitet, kultur och sina traditioner. Att kunna använda det samiska språket är viktigt även av den anledningen att det språk som man senast har lärt sig kan försvinna med åldern, medan däremot kunskaperna i modersmålet består.

Enligt minoritetslagen har samer i förvaltningskommunerna rätt till hela eller väsentlig del av service och omvårdnad inom ramen för äldreomsorg på samiska.

Mål

- *Äldreomsorgen ska tillgodose de behov som finns inom kommunen när det gäller omvårdnad på samiska samt i övrigt uppmärksamma den samiska kulturens betydelse för äldre.* □
- *Erbjuda samiska vårdtagare samiskprofilerad äldreomsorg.* □

Åtgärder

- *Inventera behovet kontinuerligt och det framtida behovet av äldreomsorg på samiska.*
- *Ta fram rutiner hos biståndshandläggarna för att kunna identifiera eventuella behov hos brukare att bli bemötta på samiska.*
- *Anordna aktiviteter inom äldreomsorgen med inslag av samisk kultur.*
- *Tillgodose samers behov enligt minoritetslagen i äldreomsorgen med samiska traditioner som språk, kultur samt mathållning.*
- *Vid rekrytering av personal inom äldreomsorgen ska samiskt språk och kulturförståelse ses som merit.*

Ansvarig för åtgärderna är Vård- och omsorgsförvaltningen.

6.10 Personalutveckling och utbildning

Älvdalens kommun ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i samiska där detta behövs i enskildas kontakter med kommunen. En grundförutsättning är att ansvariga tjänstepersoner är tillräckligt insatta i minoritetslagstiftningen och att det i övrigt i kommunen finns både språkkunskaper och kunskap om samerna som Sveriges urbefolkning och deras kultur. Det innebär kunskap om naturbetesbaserad renskötsel och annan samisk markanvändning samt traditionell samisk kunskap.

Exempel på aktiviteter är utbildningar, informationsträffar och seminarier.

Mål

- *Älvdalens kommun ska ha personal med goda kunskaper om minoritetspolitiken, den samiska kulturen och det samiska språket.*
- *Älvdalens kommun ska beakta det samiska språket och kunskap om samisk kultur som en merit vid tjänstetillsättningar.* □

Åtgärder

- *Informera på lämpligt sätt all personal inom kommunen om samernas och övriga nationella minoriteters rättigheter och om kommunens skyldigheter.* □
- *Planera och genomföra utbildningar som syftar till att öka personalens kunskaper om samerna som Sveriges urbefolkning.* □
- *Komplettera den kartläggning som redan har inletts när det gäller den samiska språkkompetens som finns bland personalen.* □
- *Identifiera behovet av utbildningsinsatser inom samiska språk.*
- *Stödja personal med samisk bakgrund i deras möjlighet att utveckla sin språkkompetens.* □
- *Ge personal möjlighet till språkutbildning och utbildning om samisk kultur i förekommande fall.* □

□

Ansvarig för åtgärderna är kommunstyrelsen.

6.11 Samarbete över kommun-, läns- och nationsgränser

Älvdalens kommun samarbetar med de andra kommunerna i det sydsamiska området.

Andra samarbetspartners är Regioner, Länsstyrelser samt Regionförbund som genomför särskilda insatser inom sina områden. Samarbetet sträcker sig även över landsgränserna.

Mål

- *Älvdalens kommun ska vara en aktiv part i samarbete med andra aktörer inom minoritetspolitiken.* □

Åtgärder

- *Den samiska samordnaren och verksamhetsansvariga i kommunen ska utveckla nätverk och delta i samarbete med andra förvaltningskommuner och institutioner.* □

Ansvarig för arbetet är Kommunstyrelsen

7. Ekonomi

Samiska samrådsgruppen beslutar om sin budget inför varje budgetår. Implementeringen av lagen i kommunen kräver också budgeterade anslag inom respektive verksamhetsområde.

8. Uppföljning och återrapportering

Älvdalens kommun har skyldighet att avrapportera arbetet till Sametinget, som har regeringens uppdrag att följa upp tillämpningen av minoritetslagen.

I Rapporten ska det redovisas vad statsbidraget använts till samt vad kommunen gjort för insatser för att leva upp till de krav som finns i minoritetslagen.

Inom kommunen ska varje berörd förvaltning rapportera till samisk samordnare och samisk samrådsgrupp om det fortgående arbetet samt föreslå förändringar vid behov. Efter lagändringen (5 b § minoritetslagen) kommer tydligare krav inom alla verksamhetsområden att efterfrågas i rapporteringen.

I kommunen uppföljningssystem ska varje förvaltning följa upp mål och riktlinjer på ett sådant sätt att uppföljningen kan föras in i sametingets återrapporteringssystem.

9. Kontaktuppgifter och litteratur.

• Kontaktuppgifter till Idre sameby□

Adress: Box 123, 790 91 Idre

• Kontaktuppgifter till Älvdalens kommun□

Kontaktcenter tel: 0251-31300

info@alvdalen.se

Adress:

Saemien Iktedäija

Box 100,

796 22 Älvdalen

9.2 Litteratur

Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna, regeringens proposition 2008/09: 158, <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/122769>

Samisk språkhandbok för förvaltningsmyndigheter, utgiven av Sametinget, <http://www.sametinget.se/3985>. I språkhandboken finns faktabakgrund, värdefulla rekommendationer och länkar till lagtexter m m.

Samiskan i Sverige, Rapport från språkkampanjrådet 2008. En sammanställning av befintliga resultat och fakta om samiskans användning och utbredning i Sverige. Utgiven av Sametinget, http://www.sametinget.se/24317?file_id=1

Rapport om tillämpningen av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk år 2010. Sammanställning av Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget, de myndigheter som har uppdraget att följa upp lagens tillämpning i förvaltningsmyndigheterna, <http://www.sametinget.se/21849>